

ASPECTEN VAN IMPROVISATIE

Voor het bereiken van een hoog improvisatieniveau zijn (onder andere) de volgende aspecten van belang.

Algemene aspecten

1 – Wat is Jazzimprovisatie en hoe werkt het?

(zie Appendix I, *Musici aan het woord, Over improvisatie*)

De improvisatiekunst was en is onderdeel van alle muziekculturen ter wereld, zij het in Afrika, Azië, Amerika of Europa. Improvisatie is hét kenmerk van Jazzmuziek; in een conventioneel Jazzcombo speelt de solist zijn improvisatie over een (van tevoren afgesproken) akkoordschema dat de overige bandleden improviserend begeleiden (baslijn, akkoorden, bekkenslagen). Het samenspel is interactief, de muzikanten reageren op elkaar. De uit deze interactie voortkomende synergie definieert de kunst van de Jazz.

In de Jazzmuziek is improvisatie ontstaan uit melodische variatie. Door de decennia heen werd er steeds verder afgeweken van de oorspronkelijke melodie en werd de gegeven harmonische structuur sterk uitgebreid. Dit is vervolgens uitgegroeid tot het improviseren van hele nieuwe melodieën die niets meer te maken hebben met de beginmelodie.

Uitgangspunt is dat elk muziekstuk een melodie (ook *thema of head*) heeft van een bepaald aantal maten. Dit stuk is b.v. geschreven in de standaard ‚AABA‘ vorm waar het 8 matige hoofdthema eerst gepresenteerd wordt (A1), dan wordt herhaald (A2), door een nieuw thema gevolgd wordt (B of *bridge*) en met een conclusie in de vorm van de eerste 8 maten wordt afgesloten. Een andere liedvorm is de 12 matige bluesvorm (4 maten introductie, 4 maten herhaling, 4 maten conclusie).

NB: er zijn nog andere vormen van improvisatie in de Jazz, b.v. vrije improvisatie. Omdat de spelregels hiervoor te vergaand zijn kan er in dit boek niet op worden ingegaan.

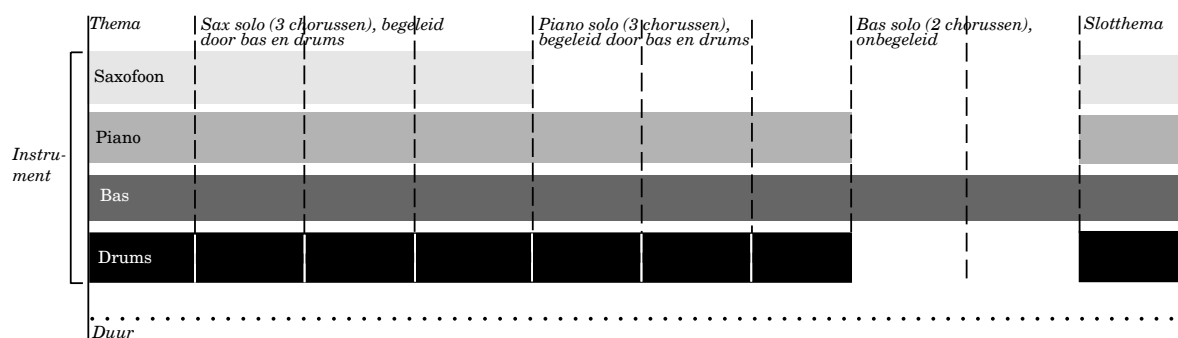
Voor melodieën zijn akkoorden (*changes*) bedacht die ze ‚aankleden‘ (je noemt dit: een melodie wordt *geharmoniseerd*). Je krijgt dus voor elk muziekstuk een individueel akkoordschema van een bepaald aantal maten. In de Jazz noem je dit een *chorus*.

Tijdens de improvisatie verzint de solist nieuwe melodische lijnen (*lines*) waarbij hij creatief gebruik maakt van de harmonische, ritmische en melodische mogelijkheden van het stuk.

De begeleiders in de *rhythm section* (meestal bestaand uit een akkoordinstrument, bas en drums) spelen de akkoorden in de overeengekomen *groove* (b.v. in *swing of latin*).

Een praktijkvoorbeeld: je hebt een kwartet (saxofoon, piano, bas en drums) en je wilt een Jazzblues spelen. Je begint het stuk door het in een passend tempo af te tellen. Daarna speelt de saxofonist de melodie, met een begeleiding van piano, bas en drums. Nu beginnen de solo's. Het akkoordenschema wordt door de begeleiders net zo lang herhaald tot de saxofonist zijn solo af wil sluiten. Hij stopt dan in de laatste maten van zijn laatste chorus, waarna de volgende solisten aan de beurt komen en als laatste het slotthema door de saxofonist gespeeld wordt.

Het volgende voorbeeld laat dit nog eens grafisch zien:

2 – Improvisatie of compositie?

Er bestaat een gezegde dat de beste geïmproviseerde muziek klinkt als of het gecomponeerd is en dat de beste composities geïmproviseerd klinken. Gecomponeerde en geïmproviseerde muziek lijken tegenover elkaar te staan maar in de Jazz versmelten ze tot een unieke mix.

Jazzmusici zijn dus componisten, maar ze zetten hun solo niet van tevoren op papier. Ze kunnen over hun composities ook helemaal niet nadenken want het gebeurt spontaan, 'in real time'. Je kan Jazzsolo's dus als 'spontane composities' beschouwen.

De meeste improvisaties worden op het ene moment gespeeld en zijn op het andere moment weer verdwenen. Gelukkig zijn er veel improvisaties geconserveerd door ze op te nemen en uit te geven op cd. Beluister eens meerdere keren één Jazzsolo van Lester Young. Op een bepaald moment krijg je de indruk dat het niet meer gaat om een improvisatie maar om een geraffineerde compositie.

Er bestaat wel een groot verschil met gecomponeerde (b.v. Klassieke) muziek m.b.t. de uitvoerende kant. De improviserende muzikant is tegelijkertijd zowel improvisator, componist als uitvoerder. Een geïmproviseerde Jazzsolo verliest zijn authenticiteit als zij gekopieerd wordt door anderen. De imitator kan over een betere techniek beschikken maar kan deze solo toch niet 'echt' reproduceren.

In de Klassieke wereld kan de kwaliteit van de muziek juist groter worden als componist en uitvoerder niet dezelfde persoon zijn.

In contrast hiermee: Miles Davis was geen technisch briljante trompettist. Toch is het ondenkbaar dat een technisch betere trompettist die Miles' solo's kopiëert een 'betere Miles Davis' zou zijn. Miles was de beste interpret die je zijn muziek zou kunnen wensen. Sterker nog, de spirituele kracht van zijn improvisaties beïnvloedt trompettisten die technisch veel beter zijn (geweest) dan hij.

Dit verhaal kan worden samengevat door een citaat van Miles Davis:

'A Jazz musician does not make a tune sound like itself but like himself.'

3 – De Jazzgeschiedenis en de verschillende stijlen in de Jazz

(zie Hoofdstuk VII, Jazzgeschiedenis en Appendix V, Boekenlijst)

Het doel van elke artiest is om zijn eigen stijl te creëren. Dit kan niet in een vacuüm gebeuren, want je loopt gevaar om dingen ‚uit te vinden‘ die al lang bestaan. Ook spaart het veel tijd en energie om reeds bestaande kennis voor je eigen ontwikkeling te gebruiken. Daarom is het belangrijk om bekend te zijn met de verschillende stijlen en belangrijkste muzikanten uit de Jazzgeschiedenis.

4 – Het Jazzrepertoire

Het Jazzrepertoire is gevarieerd en persoonlijk maar er zijn ook stukken die bijna iedere Jazzmuzikant kent en daarom makkelijk zijn als uitgangspunt om samen te spelen. Dit kunnen *songs uit Broadway musicals* of *Hollywood films* (b.v. in AABA-vorm) zijn of de *12 matige blues* (veel verschillende thema's), of *Originals* (door muzikanten zelf geschreven stukken, met uiteenlopende vormen). Hoofdreden waarom sommige stukken vaker gespeeld worden dan andere en dus *Standards* zijn geworden is dat hun akkoordenschema's inspirerend werken en de muzikant uitdagen tijdens het improviseren.

Navolgend een kleine lijst met de bekendste stukken uit het Jazzrepertoire:

Standards:

<i>naam stuk:</i>	<i>componist:</i>	<i>meest gesp. instrumentale toonsoort:</i>	<i>stijl / tempo:</i>	<i>maatsoort:</i>
All of me	(Marks)	C maj	med. swing	4/4
All the things you are	(Kern)	A \flat maj	med. swing	4/4
Autumn leaves	(Kozma-Prevert)	G mi	med. swing	4/4
Black Orpheus	(Bonfa)	A mi	bossa nova	4/4
Days of wine and roses, the	(Mancini)	F maj	med. swing	4/4
Girl from Ipanema, the	(Jobim)	F maj	bossa nova	4/4
How high the moon	(Lewis)	G maj	uptempo sw.	4/4
I'll remember april	(De Paul)	G maj	uptempo sw.	4/4
It could happen to you	(v.Heusen)	E \flat maj	med. swing	4/4
I've got rhythm	(Gershwin)	B \flat maj	uptempo sw.	4/4
Just friends	(Klemmer/Lewis)	F maj	uptempo sw.	4/4
Lady be good	(G.Gershwin)	F maj	med. swing	4/4
Lover man	(Ramirez-Sherman)	F maj	ballad	4/4
My funny Valentine	(Rodgers/Hart)	E \flat maj	ballad	4/4
On green dolphin street	(Kaper)	E \flat maj	med. latin/swing	4/4
Out of nowhere	(Green)	G maj	med. swing	4/4
Satin doll	(Ellington)	C maj	med. swing	4/4
Softly as in a morning sunrise	(Romberg)	C mi	uptempo sw.	4/4
Someday my prince will come	(Churchill)	B \flat maj	med. waltz	3/4
Song is you, the	(J.Kern)	C maj	uptempo	4/4
Stella by starlight	(V.Young)	B \flat maj	med. swing	4/4
Summertime	(G.Gershwin)	D mi	med. swing	4/4
Sunny	(B.Hebb)	A mi	rock/latin	4/4
Take the ‚A‘-train	(Ellington)	C maj	med. swing	4/4
There will never be another you	(Warren)	E \flat maj	med. swing	4/4
What is this thing called love	(C.Porter)	C maj	uptempo sw.	4/4
What's new	(B.Haggart)	C maj	ballad	4/4
Yesterdays	(Kern)	D mi	ballad/med. sw.	4/4
You stepped out of a dream	(Brown)	D maj	med. swing	4/4

Bluesthema's:

<i>naam stuk:</i>	<i>componist:</i>	<i>meest gesp. instrumentale toonsoort:</i>	<i>stijl / tempo:</i>	<i>maatsoort:</i>
All blues	(Davis)	G maj	med. waltz	6/8
Au privave	(Parker)	F maj	uptempo sw.	4/4
Blue Monk	(Monk)	F maj	med. swing	4/4
Billie's bounce	(Parker)	F maj	uptempo sw.	4/4
Bag's groove	(Jackson)	F maj	med. swing	4/4
Equinox	(Coltrane)	C mi	med. swing	4/4
Footprints	(Shorter)	F mi	med. waltz	6/8
Mr. P.C.	(Coltrane)	C mi	uptempo sw.	4/4
Now's the time	(Parker)	F maj	med. swing	4/4
Sonnymoon for two	(Rollins)	F maj	uptempo sw.	4/4
Tenor madness	(Rollins)	B \flat maj	uptempo sw.	4/4
Watermelon man	(Hancock)	F maj	rock/latin	4/4

Originals:

<i>naam stuk:</i>	<i>componist:</i>	<i>meest gesp. instrumentale toonsoort:</i>	<i>stijl / tempo:</i>	<i>maatsoort:</i>
Anthropology *)	(Parker)	B \flat maj	uptempo sw.	4/4
Blue bossa	(Dorham)	C mi	bossa nova	4/4
Canteloupe island	(Hancock)	F mi	rock/latin	4/4
Doxy	(Rollins)	B \flat maj	med. swing	4/4
Maiden voyage	(Hancock)	geen	rock/latin	4/4
Misty	(Garner)	E \flat maj	ballad	4/4
Nica's dream	(Silver)	B \flat mi	latin	4/4
Night in Tunisia	(Gillespie)	D mi	latin/med. swing	4/4
Oleo *)	(Rollins)	B \flat maj	uptempo sw.	4/4
Ornithology **)	(Parker)	G maj	uptempo sw.	4/4
Recordame	(Henderson)	A mi	latin	4/4
Rhythm-a-ning *)	(Monk)	B \flat maj	uptempo sw.	4/4
Round midnight	(Monk)	E \flat mi	ballad	4/4
Solar	(Davis)	C mi	uptempo sw.	4/4
Song for my father	(Silver)	F mi	bossa nova	4/4
So what	(Davis)	D mi	med. swing	4/4
St. Thomas	(Rollins)	C maj	latin	4/4
Well you needn't	(Monk)	F maj	med. swing	4/4
Yardbird suite ***)	(Parker)	C maj	med. swing	4/4

*) thema op de akkoorden van 'I've got rhythm' (Gershwin)

**) thema op de akkoorden van 'How high the moon', (Lewis)

***) thema op de akkoorden van 'Rosetta' (Hines)